

Wallisch Kálmán és a Magyar Tanácsköztársaság

Születésének
90. évfordulójára

Wallisch Kálmán (1889—1934), a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő alakja 1919 augusztusáig a magyar, majd az osztrák munkásmozgalomban tevékenykedett. Wallisch az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság időszakát kivéve a Szociáldemokrata Párt funkcionáriusa volt, Magyarországon és Ausztriában egyaránt a párt balszárnyán helyezkedett el. Életének 45 éve alatt világháború, forradalmak, viszonylagos gazdasági stabilitás, gazdasági válság követették egymást, majd szembe kellett néznie a fasizmus előretörésével és felemelkedésével is. A munkásság napi küzdelmeit vezetve Wallisch a jobb életért, a demokráciáért, a szabadságjogokért, a szocialista jövőért harcolt. 1934 februárjában a Republikaner Schutzbund (Köztársasági Véderő) legendás híró fegyveres antifasiszta ellenállása idején Felső-Stájerországban, Bruck an der Murban irányította a harcot; az utolsó Schutzbund vezető volt, akit elfogtak, és az utolsó — kilencedik —, akit a Dollfuss-kormány statáriális rendelete alapján a leoben-i rögtönítélő bíróság halálra ítélt és kivégeztetett.

E küzdelmekben gazdag életpályája egyik kiemelkedő, szegedi vonatkozása miatt is fontos szakaszának felelevenítésével Wallisch Kálmán születésének 90. évfordulójára emlékezünk február 28-án.

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának nemzeti és nemzetközi jelentősége igen nagy volt: mélyen a magyar múltban gyökerezett, s annak régen feszülő szociális és nemzeti problémáira próbált választ adni. A magyar munkások Oroszország határain kívül elsőnek hódították meg a hatalmat, s vetettek véget a tőkés kihasználásnak; a forradalom békés úton aratott győzelmet, földrajzi helyzete a proletárforradalom előőrsévé tette Nyugat-Európában.

A Tanácsköztársaság kikiáltásának sorsdöntő óráit Udvardi János, a KMP és Wallisch Kálmán, az SZDP Szeged városi szervezetének titkárai egyaránt Budapestre éltek át. A bekövetkezett események szegedi vonatkozásban Udvardi Jánost állították előtérbe, aki március 21-ről 22-re virradó éjjel Fiedler Rezső népbiztos utasítására Wallischt is megelőzve külfonvontan Szegedre utazott. Március 22-én délelőtt 9 órakor a kommunisták, szociáldemokraták, katonai bizalmiak a városháza közgyűlési termében tartott együttes ülésén Udvardi bejelentette a két párt egyesülését, a proletárdiktatúra kikiáltását, majd az ügyek vitelére összeállították a helyi Forradalmi Végrehajtó Bizottság ideiglenes névsorát.

Este 7 órakor összeült a Szegedi Munkástanács Végrehajtó Bizottsága. Az ülést Udvardi nyitotta meg, bejelentette a két munkaspárt egyesülését, és a Forradalmi Végrehajtó Bizottság megalakulását. A budapesti eseményekről Wallisch Kálmán referált. Beszédében új külpolitikai orientáció körvonalait vázolta fel, és hitet tett a Szovjet-Oroszországgal való szövetség mellett: „Eddig a párt nyugat felé szimatolozott és bízza a nyugati demokráciájában, ott várta a felszabadítást. Most azonban bebizonyosodott, hogy ők minden demokrati- kus felfogással ellenkezően a győztesek jogán egyszerűen le akarnak tiporni. A szocialisták erre összegyűltek, és arra a gondolatra jutottak, hogy ne tekintünk többet nyugat felé, hanem nézzünk

kelet felé, és keressük a kapcsolatot az imperialista államok ellen a szovjet köztársasággal... és ajánljuk fel a szovjet köztársaságnak szövetségünket.” Wallisch ismertette a két munkaspárt egyesülésére vonatkozó határozatot, örömmel fogadta a munkásegység megvalósulását, és minél eredményesebb közös munkára szólította fel az egybegyűlteket.

A Szegedi Munkástanács esti ülésén jóváhagyta a Forradalmi Végrehajtó Bizottság listáját. A város élére a Direktórium és a mellett működő bizottságok kerültek, amelyek a hatalmat át is vették. A Direktórium tagjai dr. Czibula Antal, Udvardi János és Wallisch Kálmán lettek.

A proletáriátus Szegeden a francia megszállás rendkívül kedvezőtlen viszonyai között vette kezébe sorsának irányítását. 23-án reggelre a franciák a város minden fontosabb pontját megszállták. A város új és régi vezetőiből álló küldöttség tagjaként Wallisch is részt vett a francia városparancsnokságon folytatott tárgyalásokon. Itt sikerült átmeneti megállapodást kötni, amely szerint a Direktórium tagjai garanciát vállaltak a rend fenntartásáért magyar csapatokkal, aminek következtében a francia csapatokat az utcákról, épületekből bevonták.

A Direktórium március 23-án Szeged népéhez intézett „Felhívásában” röviden vázolta a lezajlott országos és szegedi eseményeket, az államapparátus helyi szerveiben végrehajtott szervezeti és személyi változásokat. A Szegedi Forradalmi Végrehajtó Bizottság március 23-án kezdte meg működését; tíz óra hosszat tartó ülésen tárgyalta meg a proletáriátus érdekében hozandó leg sürgetőbb intézkedéseket. Kimondták, hogy amíg a Tanácsköztársaság szerveit a fővárosban és vidéken kiépítik, a Direktórium önállóan intézkedik, amelynek során például útmutatást kíván adni az egész Alföldnek és az Orosz-Szovjet Köztársaság tanulságait érvényesít.

A Direktórium megkezdte első rendeleteinek kiadását is, amelyekben szabályozta a közellátást, a hivatalok működését; előírta a kötelező munkásbiztosítást, tervezett dolgozott ki a közegészségügy megjavítására, a lakásnyomor enyhítésére, és az iskolai oktatás szocialista szellemű átalakítására.

A Direktórium március 24-én a városháza tanácstermében fogadta a városi hivatalok főnökeit. A tisztviselők előtt a Direktórium tagjai mondtak beszédet. Czibula a vállalatok egész sora közegésztésének széles programját, a modern lakáspolitikát elveit vázolta, majd Wallisch emelkedett szólásra, s az új rend megszilárdítására, közös munkálkodásra szólította fel a hivatalnokokat.

A franciák nem nézték tétlenül a munkásosztály hatalmának kiépülését. A Direktóriummal kötött megállapodás óta jelentős katonai túlerőt koncentráltak Szegeden, és előkészületeket tettek a proletárdiktatúra megdöntésére. A Forradalmi Végrehajtó Bizottság 26-án estétől 27-én hajnalig tartó ülésén megállapította, hogy a helyi viszonyok folytán egyelőre nincs módjában végrehajtani a Forradalmi Kormányzótanács további intézkedéseit, és ezért a Hadügyi Népbiztoság utasításainak megfelelően úgy határozott, hogy elhagyja a várost. A Direktórium tagjai, a Végrehajtó Bizottság tagjainak egy része, a forradalmi munkások és vörös ka-

tonák el is hagyták Szegedet.

A proletáriátus uralma Szegeden öt nap után lényegében véget ért. A proletáriátus, élén a Direktóriummal, e történelmileg igen rövid idő alatt is nagyot alkotott: létrehozta a proletáriátus, a dolgozó osztályok érdekében működő új államapparátus helyi szerveit, saját iniciatívája és a Forradalmi Kormányzótanács rendelkezései alapján megteremtette az első lépéseket a szocialista szellemű szociálpolitika és kultúrpolitika kibontakoztatása irányában. A bátor, lendületes és optimista politikának, amely a város munkásmozgalmát történetének legszebb hagyományait jelenti, Wallisch nemcsak részese, hanem egyik irányítója volt. Március 27-én is eltávozott Szegedről.

A Szegedről eltávozott Direktórium és Végrehajtó Bizottság — így Wallisch is — március 27-től április 16-ig Kiskunfélegyházán tartózkodott. Ez idő alatt a Direktórium és Végrehajtó Bizottság élénk politikai tevékenységet fejtett ki, rendszeresen ülésezett, igyekezett Szegeddel kapcsolatban maradni, megbízottai többször jártak Budapestre is, hogy a Direktórium tevékenységéről informálják a Tanácskormányt, és a további teendőkre útmutatásokat kérjenek. A Direktórium és Végrehajtó Bizottság s vele Wallisch Kálmán a Vörös Országgal április 16-án Felső-tanyára ment, itt kapta meg május 12-én Landler Jenő belügyi népbiztos felhatalmazását, hogy a szegedi alsó- és felsőosztályi kerületekből „Szeged-Külváros” néven ideiglenesen egy közigazgatási egységet alakítsanak, s e területen a tanácsválasztásokat lebonyolítsák. A Direktórium ezzel az intézkedéssel Szeged környékén kb. 140 000 holdnyi városi birtokterületet vett közigazgatása alá; megszervezte a tanácsválasztásokat, amelyek Felsőtanyán május 18-án, Alsótanyán június 1-én zajlottak le. A megválasztott 100 tagú Munkás Katona és Földműves Tanács június 10-én tartotta meg alakuló ülését, s az újonnan alakított közigazgatási terület élére 3 tagú elnökséget, 10—10 tagú intéző bizottságot választott, és jóváhagyta Szeged-Külváros új közigazgatási szervezetét. A választások alapján Udvardi és Czibula mellett Wallisch is tagja lett a 3 tagú elnökségnek, és Felsőtanyán 6 kerületi mezőgazdasági ügyosztály, illetőleg bizottság élére is. Wallisch, Udvardi és Czibula érdeme, hogy Szeged-Külvárosban nem szűnő meg a közigazgatás, működött az anyakönyvvezetés, előírták az iskoláztatást, megszervezték a

felnőttek szabad oktatását, a lakosságot ellátták közszükségleti cikkekkkel, segítézték az özvegyeket, árvákat, rokkantakat, s felajánlották erőforrásait a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege számára is.

Wallisch Tanácsköztársaság alatti tevékenységének igen fontos állomása volt a június 12—13-ig ülésező pártkongresszuson való részvétele. A kommunisták, centristák és a jobboldali szociáldemokraták egymás közti vitájában és harcában a kommunisták mellett foglalt állást. „A párt elnevezésének kérdésében azon a nézetben vagyok, hogy legyünk ösztöntek és mondjuk ki nyíltan, hogy mik vagyunk: kommunisták” — mondta Wallisch. Wallischt a pártkongresszuson elhangzott felszólalása alapján, későbbi életútját figyelembe véve természetesen nem tekintjük kommunistának, egész életében baloldali szociáldemokrata volt. Megnyilatkozása ennek ellenére igen fontos, mert feltárja, hogy a Tanácsköztársaság alatt azonosult a proletárforradalommal, elvi állásfoglalásában és gyakorlati tevékenységében igen közel került a kommunistákhoz.

A Szeged-Külvárosi Direktórium és Intéző Bizottság egyes tagjai, így Wallisch is, kapcsolatban álltak a szegedi munkások júniusi általános politikai tömegsztrájkjával is, amely a szegedi ellenforradalmi kormány és a francia megszállók ellen, a proletárhatalom Szegeden való visszaállításáért folyt. A Szeged-Külvárosi Direktórium a tanyák népének június-július folyamán több alkalommal tartott olyan politikai gyűléssorozatot, amelyek előadói között Wallisch is szerepelt, s amelyekről az országos sajtó is beszámolt. De az ország, s benne Szeged-Külváros forradalmi erői a közelgő tragédiát nem tudták feltartóztatni.

A Magyar Tanácsköztársaságot hősies harcokban bővelkedő 133 napos fennállása után a külső intervenciók erői megdöntötték. A velük szövetséges belső ellenforradalom fő erői a francia megszállás alatt álló Szegeden gyülekeztek. Horthy hadserege, Prónay különítménye innen indult megtorló hadjáratra a magyar nép legjobbjai ellen. A Prónay különítmény Szeged-Külváros területén is vésztörvényszéket ült: Szatmazon felakasztotta a Direktórium négy tagját, Augusztus első hetében az ellenforradalom az egész országban hatalomra került. Wallisch Kálmán feleségével, Paulával és számos más forradalmárral emigrálni kényszerült.

Soós Katalin

Magyar művészek Lengyelországban

A Vígyszínház társulatának vendégjátéka nyitja március elsején a lengyelországi magyar színházi és zenei napokat. E sorozat előadásait, hangversenyait a magyarországi lengyel színházi és zenei napok viszonzásaként rendezik meg. Varsóban Csurka István Házmesterről című művének előadásával mutatkoznak be a vígyszínházi művészek, majd Örkény István Pisti és Hernádi Gyula Királyi vadász című művét adják elő.

A Veszprémi Petőfi Szín-

ház Varsóban és Jelenia Gorában Slowacki Mazepáját, Mrozek Emigránsok és Sütő András Káin és Ábel című drámáját játssza. A Pécsi Balett koreográfusai Eck Imre és Tóth Sándor — a poznańi táncszínházban és operában mutatkoznak be két estén. A magyar zeneművészetet a Győri Filharmonikus Zenekar, a Kodály Kvartett, Bächer Mihály és Kiss Gyula zongoraművész, Szenthelyi Miklós hegedűművész képviseli a seregszemlén.

Múzeumok a Szovjetunióban

A „múzeumi csend” nem jellemző ma már a szovjet múzeumokra. Moszkva, Leningrád, Kijev, Tbiliszi, Szaratov múzeumait soknyelvű beszélgetés zaja tölti meg, s csak a tárlatvezetők magyarázata hallik ki időnként. A múzeumokban rendszeresen tartanak órákat iskolásoknak és egyetemistáknak, találkoztak szervezők, előadások hangzanak el. A múzeum ma nem az élettől elvonuló csendet jelképezi, a csendes áhítatot, hanem tevékeny részt kér az életből.

Oroszországban 1913-ban ötmillióan fordultak meg a múzeumokban. A múzeumlátogatók száma 1940-ben elérte a 20 milliót, tavaly pedig már 140 millió volt. Állami kezelésben jelenleg több mint 1400 múzeum működik a Szovjetunióban, de ehhez hozzá kell számítani további 8 ezer társadalmi alapon működő népi és iskolai múzeumot is. Összehasonlításképpen elmondhatjuk, hogy Oroszországban az 1917-es forradalmat megelőzően mindössze 213 múzeum működött, s a birodalomban élő népek közül igencsak keveseknek volt nemzeti múzeuma.

Ma valamennyi szövetségi és autonóm köztársaságban, területi székhelyen láthatók különféle gyűjtemények — történelmi, művészeti, néprajzi és emlékmúzeumok. A legnagyobb gyűjtemények közé tartozik a leningrádi

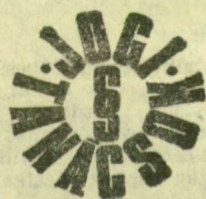
Ermitázs (évi 3,8 millió látogató), az Orosz Múzeum, a moszkvai Történelmi Múzeum, a Tretyakov Képtár, a Puskin Képzőművészeti Múzeum, a Központi Forradalmi Múzeum, a Vlagyimir-Szuzdal-i műemléki együttes, a taskenti Üzbég Történelmi Múzeum, a Lett Forradalmi Múzeum. Kazanyban a Tatar Állami Múzeum és így tovább.

A Szovjetunióban talán nincs is olyan közgyűjtemény, amely évente legalább 1—2 tudományos expedíciót ne szervezne anyagának gyarapítására. Az Oroszországi Föderáció múzeumai például 1975—76-ban a múlt több mint egymillió értékes tárgyát gyűjtötték össze. Az ukrainai gyűjtemények 200 ezer, a grúzaiak 110 ezer, a kazahsztániak pedig 50 ezer tárggyal gazdagodtak.

Olyan múzeum elképzelhetetlen, amely ne rendezne anyagából évente 2—3 szakosított kiállítást. Népszerűek a vándorkiállítások is. Az Oroszországi Föderáció auton, vasúti kocsiiban és hajón berendezett mozgótárlatait évente több mint 5 millióan látogatják.

Figyelemre méltó a szovjet múzeumok nemzetközi tevékenysége. Szovjet kiállításokat látogatók mintegy 170 tárlaton mutattak be a világ különböző országában. Egy sor külföldi gyűjtemény anyagát pedig a Szovjetunióban láthatták az érdeklődők. (APN)

Bevonulási segély

Sorkatonai szolgálatra bevonulók kedvezményeiről érdeklődik D. J. szegedi olvasónk. Azt szeretné tudni, hogy a bevonulás előtt jár-e szabadság; s milyen összegű bevonulási segélyt kell ilyenkor kifizetni?

A vállalat, illetve a szövetkezet a dolgozónak, szövetkezeti tagnak a sorkatonai szolgálatra bevonulása előtt szabadságot köteles biztosítani. A bevonulás előtti szabadság legfeljebb két munkanapra terjedő fizetés nélküli szabadság, melyet a munkáltatónak (szövetkezetnek) a bevonuló hadköteles kérésére kell kiadni.

Abban az esetben, ha a munkaviszonyban álló hadköteles úgy vonul be sorkatonai szolgálatra, hogy az évi rendes szabadságát vagy annak egy részét nem vette ki, a le nem töltött szabadságot, illetőleg annak a munkában töltött teljes hónapokra eső arányos részét a munkáltatónak pénzben meg kell váltania. Például, ha a hadköteles behívására az év április 1-én kerül sor, ebben az évben pedig a munkaviszonya alapján 12 nap szabadság illeti meg, és abból az említett időpontig nem vett ki szabadságot, akkor a munkában töltött három hónapra járó, vagyis három nap szabadság pénzbeni megváltására jogosult. Ezzel szemben, ha a hadköteles a bevonulásig az öt időarányosan megillető szabadságnál többet vett igénybe, azt a keresetéből ezen a címen nem szabad levonni. Hasonlóképpen kell a szövetkezeti tagok esetében is eljárni.

A másik kérdésre közöljük, hogy a bevonulási segély összege a havi átlagkereset (átlagrészesedés) öt-

ven százaléka. Ha azonban a hadkötelesnek olyan gyermeke van, akinek eltartásáról bevonulása előtt maga gondoskodott, a bevonulási segély összege a havi átlagkereset (átlagrészesedés) száz százaléka.

A bevonulási segélyből munkabért terhelő vagy egyéb tartozást levonni nem szabad. Ugyancsak nem vonható le a bevonulás előtt ilyen címen kifizetett segély összege a sorkatonai szolgálat letöltése utáni újbóli munkába álláskor sem. Tehát a hadköteles a már kifizetett bevonulási segély visszafizetésére nem kötelezhető abban az esetben sem, ha a sorkatonai szolgálat bármilyen oknál fogva nem kerül sor. Mivel azonban a bevonulási segély egyszerű juttatás, ilyen esetben az ismételt behívás esetén a hadkötelesnek ez már nem jár. Ezért a dolgozónak, amikor a sorkatonai szolgálatra történő behívásának tényét a vállalatnál, illetőleg a szövetkezetnél a behívóparancs bemutatásával igazolja, nyilatkoznia kell, hogy a bevonulási segélyben nem részesült.

A munkaviszonyban álló dolgozó és a szövetkezeti tag (ipari, tsz) sorkatonai szolgálatra behívás esetén egyszerű segélyre jogosult. A bevonulási segélyt a vállalat, illetőleg a szövetkezet köteles a jogosultnak a bevonulás előtt kifizetni.

Dr. V. M.

Növénynevelés lézerrel

A lézersugár képes megváltoztatni a növények átöröklési mechanizmusát. Kísérletek során gyakorlatban is bebizonyították ezt a belorusz fizikusok és biológusok. A besugárzott búza- és árpa vetőmagból kikelt növények termése a korábbi magasabb fehérjetartalmat mutatott. (APN)